

Csipetnyi város, Villányi László:
villányi szerelem volna a szerelem
Orpheusz Kiadó, Bp., 2006.

Egymásba olvasztani múltat–jelent–jövőt, városokat, nőket – aztán hűségesen újraönteni valamennyit. Mindvégig ugyanazt írni, mindig kicsit másképp. Villányi László 2006-ban megjelent kötete, *volna a szerelem* címmel, töredékessége révén is az állandóság versélményét kínálja. Ahogy azt korábban már több kritikusa megállapította (legutóbb Szalai Zsolt a *Szépirodalmi Figyelő* 2006/6-os számában), Villányi ama költők közé tartozik, akik egész munkásságuk során lényegében egyazon könyvet írják tovább és tovább; verskötetei következetesen egymásra épülnek, spirális szerveződésük mindegyre újabb értelmezéseket nyújt. Így nagyon is indokolt lenne, hogy friss művét a korábbiakkal összhangban tárgyaljam – 1978-as bemutatkozó kötete, a *Déli-bábünnep*, de legalábbis a munkássága szempontjából mérföldkő értékű, 1990-ben megjelent *Alázat* verseit tekintve kezdőpontnak. Például hivatkozhatnék arra, hogy az *Alázat* rezdülő mellű, huncut postáskisasszonyai, a győri mindennapok e csábos figurái helyébe 2006-ra egy ósdi biciklin tekerő férfi postás lépett, aki „egyre könnyedebb kézzel ejti be a leveleket a ládába”. Vagy kifejtethetném, hogy Villányi vezérmotívumai: a titokzatos lány, a suhanó bicikli, a bódult, ökörnnyálás napfény a 2000-ben kiadott válogatott verseskötet, az *Egy másik élet* borítójának fekete-fehér fényképén is szerepelnek. (Ezzel kapcsolatban jegyezte meg az Orpheusz Kiadót igazgató Deák László, a legutóbbi három Villányi-opusz gondozója, nem kimondottan irodalomtörténeti tudományossággal, ám annál tömörebben és igazabban: „Az ember arról ír, amit az élet a kezébe ad.”) Ismétlem, e nagyívű szintézisre számos okom lenne, most mégis elégedjünk meg azzal, hogy összehasonlításként csupán a 2003-ban napvilágot látott kis gyűjteménye, az *időközb*en versprózáira figyelmezzünk.

Azzal kezdem, hogy a *volna a szerelem* számomra leginkább a töredékesség krónikája. Sietve leszögezem: a töredékesség ténye egyáltalán nem méltatlan sem a mindennapi élethez, sem az irodalomhoz. Nem hitelteleníti a költőt, hanem kimeríthetetlen kincseshányát nyújt számára. Ez a könyv az általánosan vett emberi lét töredékességét is rögzíti, az ezredforduló fragmentumokra hullott társadalmát, azt, hogy „most minden egész eltörött, minden csak dirib-darab”. Érdemes felfigyelnünk arra, hogy már maga a cím is a hiányról szól. Szent Pál apostol ezerszer idézett *szeretet-himnuszának* (1Kor 13,1–13) első része a következő fordulatra épül: „ha szeretet nincs

bennem”. Egyenértékűnek tekintve a *szeretet* és a *szerelem* fogalmát (ahogy az európai nyelvek többsége nem tesz különbséget a kettő között!), jogosan állíthatjuk szembe e páli fordulattal Villányi ábrándját: *volna a szerelem*. Vagyis Pál apostol a teljesség felől közelít, a jelenkori szerző viszont a hiányból. Bár e hiány – gyorsan tegyük hozzá – földi értelemben örök. A páli példálódzás még tanulságosabb, ha tovább idézzük a szeretet-himnusz, a kilencedik versétől: „Mert töredékes a megismerésünk, és töredékes a prófétálásunk; amikor pedig eljön majd a tökéletes, a töredékes véget fog érni.”

A formai töredékességet illetően: a kötet egy ötvenedik életévét betöltött férfi és egy huszonéves nő szerelmének jeleneteit tárja elénk. Ötvenegy vers-epizód (a férfi életévének száma!), hat prózai betéttel gazdagítva. A művet ilyenformán egyaránt tekinthetjük kötetversnek – ahogy voltaképp az *időközb*en verstöredékei is egyetlen, egész kötetnyi verset alkotnak –, illetve helyenként prózában kidolgozott regényvázlatnak. A végig rímtelen, metrum és kötött szótagszám nélküli (az olykor bokorban fellelhető szótagszám azonosságokat, például az *Üsse kő* tizennyolc szótagos sorainál, jobbára költői érzék szülte, ösztönös véletleneknek gyanítom) versek verstöredékek egyöntetűen hatsorosak, központozásuk szerint egyetlen mondatot alkotnak, ám a harmadik sorok végén álló pontosvessző révén két szakaszra tagolódnak. Ez alól csak a záró darab, az ötsoros *Adria* jelent – nyilvánvalóan tudatos – kivételt, írásjel nélküli befejezése azonban nem a töredékesség, ellenkezőleg, a beteljesülés irányába mutat: „mely igen szép vagy és mely kedves, / oh szerelem, a gyönyörűségek”.

És még mindig a töredék-létről. Az ötvenedik életév bizony már túlesik az emberélet útjának felén, és a kötet első negyedében minduntalan számvetésbe botlunk. Ötven felé, írja a költő, „nagy mélység önmagának az ember”, és csak „zuhan óráról órára, napról napra, / hónapról hónapra, évről évre, neki- / nekiütődve önmagának, s vége nincs” (*Ötven felé*). Ám hová zuhan? Leltárba veszi, hogy a művészettörténet, az irodalom nagyjai közül ki hol tartott ötvenévesen (ki mindenki volt már halott), majd azzal ellenpontoz: „én meg zuhanok, végre zuhanok, zuhanok a szerelembe.” Az összkép mégsem ennyire – a szerző egyik eklatáns szavával – gyönyörűséges, és ez pontosan így van rendjén: „egy másik / vonatot értünk el az ellenkező irányba, / a mi óráinkból se tökéletes mindegyik” (*Tokaj*). A nyitó vers (*Most életlen*) szerint „most életlen vagyok, magamra alig ismerem.” Az ellenversnek szánt, önironikusan csipkelődő *Szemérmetlen* szerint „a Szakadék Szálló vendége minden nyomorult.” *A helyszín* című kis remeket hadd idézzem teljes egészében, annál is inkább, mert Villányi

költészetének több vezérlő motívuma megtalálható benne: „Évről évre, minden őszen, úgy ültem fel / piros biciklimre, mintha várt volna valaki / a folyónál, mániákusan tekertem a töltésen; / álltam az ártér fényeiben, akárha angyalok, / szálltak az ökörnyalak, tartottam tenyerem, / mint egy majdani májusban, arcodra várva.” Igen, ez az arc belép a férfi életébe, és sodró lendülettel megadja a pontos válaszokat, egyszeriben átírva minden korábbi részletet: „hiszen hiába léteznek alapvető fogalmak, / történetünkkel újra kell teremtenünk őket” (*Kulcsszavaink*). Ugyanez másképpen, a *Szavak* című töredékben: „Újra megtanulom anyanyelvemet, kimondom / az eddig néma szavakat, vagy egyszerűen csak / más jelentése lesz hangodon a köznapi szónak; / az utca már sétánkról mesél, szádról az eső, a fű / ruhánktól hajladozik, áll a Napban a bicikli, / mert mondjuk, mondanunk kell közös szavainkat.”

Csakugyan spirálisan építkező, szerves egész az alkotó költészet ez. Remek időtöltés, irodalmi móka párhuzamosan olvasni a *volna a szerelem*, illetve az *időközben* oldalait, és sűrűn felfigyelni az egybecsengésre. Most csak néhány közös szálal pendíték meg: „hányadik éve araszolhat a hernyó a konyha kövén” (*időközben*, 16. old.) – „Szegény hernyónak fogalma se lehetett arról, / észrevétlenül hová is araszol” (*volna a szerelem, Hernyó*). „biciklimről mindig odapillantok a kertbe, hátha meglátom a lányt, akit gyerekkoromban” (*időközben*, 6. old.) – „Évről évre, minden őszen, úgy ültem fel / piros biciklimre, mintha várt volna valaki / a folyónál” (*volna a szerelem, A helyszín*). „a folyó szagában, valahol ott létezem. Szeplős kisfiú” (*időközben*, 6. old.) – „s virulna az összes hajdani szeplőm” (*volna a szerelem, Károlyi-kert*).

A versanyag legvégén Villányi László felsorolja, hogy munkája során mely szerzőktől merített-idezett. Többek között Epiktétosz, Szent Ágoston, Rainer Maria Rilke, Ady Endre, Simone Weil, Szerb Antal, Albert Camus szerepel e névsorban. Bővelkedő, vonzó ösgaléria. Mutasd meg ihletőidet, s megmondom, ki vagy... A lista csattanójaként ott áll a *Biblia* – lám csak, nem alaptalanul hivatkoztam Szent Pál szeretet-himnuszára. Villányi biblikus utalásainak egyikét-másikat könnyen beazonosíthatjuk. Így a harmadik oldal prózabetéjében olvasható kitétel: „ideje van az életnek és ideje van az életről való tanúskodásnak”, nyilvánvalóan a Prédikátor könyvének szép tanítására hajaz. Egy másik sor: „aki a fűt után kap, földre veri a szemeket” (*Ötven év*) pedig Jézus egyik ismert, Lukács evangéliumában megörökített mondatának parafrázisa: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt” (Lk 17,33). Nem mellékesen, az *időközben* kötetet is átszövik a szentírási citátumok, idézőjelekkel kiemelve. Továbbá Szent Ágoston is mindkét

kötetben színre lép, méghozzá az idő kapcsán. Az *időközben* nyitó, majd később bűvópatakként fel-felbukkanó kijelentései: „minden időben van”, „kitelik idő”, „ő változtatja meg az időket és az időknek részeit”, mindmind Szent Ágoston *Vallomásainak* tizenegyedik könyvéből származtathatók. Abból a könyvből, amelyben Ágoston húsz fejezeten keresztül próbálja megfejteni időbe ágyazottságunk titkát. Ez az időhöz rendeltség, időkutatás a *volna a szerelem* gondolatiságát is meghatározza (*Éjéről éjre, Kálvária, Rajz*).

Az ösgaléria természetesen sokkal gazdagabb, mint ahogy azt a megadott lista mutatja. Példának okáért hiányzik belőle Pilinszky János neve. Pedig a *Fantázia* című töredék felütésének olvastán – „Mindent csak azért tanultam eddig, hogy téged / tudjalak” (*Fantázia*) – önkéntelenül Pilinszky korszakos remeke, az *Apokrif* felkiáltása jut eszünkbe: „Ezért tanultam járni! Ezekért / a kései, keserű léptekért.”

Lezárásként még néhány szót Villányi megbecsült fogalmáról, a városról, mely a kezdetektől oly hangsúlyos a lírájában. A legfőbb város számára Győr, születésétől mindmáig. Ám számtalan más nevet is kaphat: olykor Szabadkának hívják, máskor Prágának, Velencének, Beregszásznak vagy akár Budapestnek. E soknevűség a *volna a szerelem* földrajzára is érvényes, kiegészítve persze egy másik állandó vers-szintérrrel, a vonattal. Egyik korai verse (*A polgár esti meditációja*) szerint „Ha az embernek szerencséje van, megadatik egy város, ahol nem csupán ismerős.” Ám gondolkodtam e dolgon, s tovább is van, mondom még: ha a szellemi ember felfrissülésre vágyik, haladéktalanul kerít magának egy másik várost. Tamási Áron után szabadon: azért vagyunk a világon, hogy *több helyen* legyünk otthon benne. Villányi Lászlónak ez is, és a szerelem is megadott.

Zsille Gábor

P O L I S Z – a Kráter Műhely Egyesület irodalmi és kulturális lapja
„Vannak emberek, akik a szeretetnek, a kiállt szenvedéseknek, a becsületességnek és az igazságnak úgyszólván túlaradó többletét hagyják maguk után, amely másokat felvesz és magával hordoz. Valóban van helyettesítés a létezés legmélyén. Krisztus egész titka ezen alapul.” Joseph Ratzinger bíboros

A SZERETET, A KÖLTÉS ZET ÉS A FELTÁMADÁS ÜNNEPEIRE

- Dobos Marianne tanulmánya Brenner János plébános vértanúságáról
- Fazekas K. Csaba Illés Lajosra emlékezik
- Ortutay Mária: Védjük meg Csengey Dénes szellemét!
- Handó Péter tanulmánya a kultúra és a szeretet kapcsolatáról
- Mezey László Miklós Erdei-Szabó Istvánt mutatja be
- Csontos János Kosztolányi Dezsőre, Nyíri Péter Juhász Gyulára emlékezik
- Bíró József, Bartusz-Dobosi László, Györfly Attila, Lovas Szabó Judit, Sándor Richárd versei
- Ortutay Péter novellája és Turcsány Péter főszerkesztői vallomása a Kárpát-hazáról
- Molnár Gabriella tárlata Szakonyi Károly ajánlásával